

Оксана Волошина, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виділено такі взаємопов'язані компоненти інформаційно-комунікативної компетентності для майбутніх фахівців аграрної галузі у процесі вивчення іноземної мови: мотиваційний – характеризує наявність ціннісних орієнтирів, мотивів та готовності виконувати професійні завдання, у тому числі з використанням інформаційних технологій, мотиваційна спрямованість впливає на результативність процесу самовдосконалення і підвищення рівня професійної підготовки; когнітивний – визначає наявність теоретичних знань і оволодіння способами їх отримання, передбачає здатність використовувати інструменти інформаційних технологій для ідентифікації та відповідного подання (деталізації, обґрунтування тощо) необхідної інформації, визначення інформації, уміння здійснювати пошук і отримання інформації (стратегія пошуку, конструювання запиту, оцінка відповідності результатів пошуку тощо), володіння методами структурування інформації, управління інформацією, методами і способами інтерпретації та подання інформації (порівняння, зіставлення, виключення невідповідностей, узагальнення тощо), інтегрування інформації, уміння визначати якість, важливість, корисність або ефективність інформації на основі певних критеріїв, оцінювання інформації, уміння створювати інформацію (адаптуючи, проєктуючи, обґрунтовуючи), здатність повідомляти (передавати) інформацію відповідно до прийнятих норм; практичний – характеризує формування креативних методів виконання професійних завдань на основі активного, вибіркового застосування інформаційних технологій; рефлексійний – проявляється у свідомому й обґрунтованому підході до розв'язання поставлених завдань, оцінювання діяльності та її результатів, у формуванні вміння свідомого контролю (самоконтролю, самоаналізу), визначає необхідність у співпраці.

Ключові слова: інформаційно-комунікативна компетентність; вивчення іноземної мови; інформаційні технології; засоби навчання; методи навчання.

Літ. 32.

Oksana Voloshyna, Ph.D. (Philology), Associate Professor of the
Ukrainian and Foreign Languages Department,
Vinnytsia National Agrarian University

FORMATION OF STUDENTS' INFORMATION AND COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF STUDYING A FOREIGN LANGUAGE IN AN AGRICULTURAL INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

The following interrelated components of informational and communicative competence for future specialists in the agricultural sector in the process of learning a foreign language are distinguished: motivational – characterizes the presence of value orientations, motives and readiness to perform professional tasks, including with the use of information technologies, motivational orientation affects the effectiveness of the self-improvement process and increasing the level of professional training; cognitive – determines the availability of theoretical knowledge and mastering the methods of its obtaining, assumes the ability to use information technology tools for identification and appropriate presentation (detailing, substantiation, etc.) necessary information, definition of information, ability to search and obtain information (search strategy, construction of query, assessment of relevance of search results, etc.), mastery of methods of structuring information, management of information, mastery of methods of interpretation and presentation of information (comparison, comparison, exclusion of inconsistencies, generalization, etc.), integration of information, the ability to determine the quality, importance, usefulness or effectiveness of information based on certain criteria, evaluation of information, the ability to create information (adapting, designing, justifying), the ability to report (transmit) information in accordance with adopted norms; practical – characterizes the formation of creative methods of solving professional tasks on the basis of active, selective application of information technologies; reflective – manifests itself in a conscious and well-founded approach to solve tasks, evaluating activities and their results, forming the ability to consciously control (self-control, self-analysis), determines the need for cooperation.

Keywords: informational and communicative competence; learning a foreign language; information technologies; teaching aids; teaching methods.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві масштаби та якість формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної

мови, використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності фахівців аграрної галузі впливають на рівень економічного та соціального розвитку суспільства, його інтеграцію у

світову економічну систему. Сучасна система підготовки фахівців у закладах вищої освіти готує випускників за умов узгодження професійної освіти з процесом інформатизації суспільства. Стрімке оновлення та поширення інформаційних технологій приводить до появи нових способів і методів виконання професійної діяльності. Набуває актуальності часткова або сезонна зайнятість, короткострокові трудові контракти, спостерігається тенденція до глобальної децентралізації трудових відносин. Зростають вимоги роботодавців щодо інформаційно-технічної підготовки фахівців аграрної галузі, що, зі свого боку, вимагає від них працювати в умовах багатозадачності та великих обсягів даних. Такі зміни вимог до професійної діяльності фахівців аграрної галузі зумовлюють необхідність модернізації навчального процесу у закладах вищої освіти за межі академічної підготовки.

На сьогоднішній день усе важливішою виявляється додаткова підготовка фахівців аграрної галузі, що надає можливості реалізовувати інноваційно-новітні методи виконання професійних обов'язків і завдань. Безперервність професійної освіти фахівців аграрної галузі, рівень володіння ними іноземною мовою, розширення здобутих базових теоретичних і практичних навичок, самостійне продовження навчання, стають необхідністю для працівників, які дбають про підвищення рівня своєї кваліфікації, очікують більш високої оплати праці, або зміни соціального статусу. У зв'язку з цим у процесі вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями аграрної галузі дедалі більш актуальним і необхідним стає застосування електронних методів навчання, які вимагають формування інформаційно-комунікативної компетентності у студентів. Майбутня професійна діяльність фахівців аграрної галузі у таких умовах передбачає підвищення рівня підготовки у галузі інформаційних технологій, що, зі свого боку, зумовлює необхідність модернізації процесу вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти.

Також сучасні вимоги до рівня володіння майбутніх фахівців аграрної галузі іноземною мовою актуалізують пріоритетність застосування компетентнісного підходу, спрямованого на набуття компетенцій, які дають їм змогу приймати адекватні рішення у професійній діяльності та житті взагалі. Сказане вище, зрозуміло, передбачає обов'язкове формування у студентів інформаційно-комунікативних компетентностей, особливо актуальних і необхідних у процесі вивчення іноземної мови.

Водночас важливо зазначити, що формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови зумовлює застосування інформаційних технологій у професійній діяльності та побуті відповідно до сучасних умов. Інформаційні потреби майбутніх фахівців аграрної галузі у процесі вивчення іноземної мови

передбачають наявність методики застосування інформаційних технологій, орієнтованих на формування і розвиток інформаційно-комунікативної компетентності із застосуванням її мережевої (комунікаційної) складової. Аналіз методичних систем навчання у закладах вищої освіти дає підставу для висновку про недостатність висвітлення означеного питання. У навчальній діяльності закладів вищої освіти спостерігається відставання у використанні перспективних інформаційних технологій, які забезпечують досягнення запланованих освітніх результатів і адаптацію до динамічних умов, пов'язаних з інформатизацією суспільства. Основними інформаційними технологіями, що відповідають сучасним вимогам, є хмарні технології, засновані на розподіленій обробці даних, коли комп'ютерні ресурси та потужності доступні викладачам і студентам як Інтернет-сервіс. Однак на рівні забезпечення результативності у процесі вивчення іноземної мови (формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів) вони досліджені недостатньо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури демонструє, що у сучасних наукових працях відображений процес формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови. Роботи таких вчених, як О. Волошина (2018) [3], І. Гончарук, Н. Юрчук (2018) [6], присвячені дослідженню методів моделювання навчального процесу на основі принципу визначення цілей навчання (сенса навчання полягає в розвитку у студентів здатності самостійно виконувати завдання майбутньої професійної діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого є й їхній досвід).

Відбір складових навчання (формування дидактично адаптованого соціального досвіду розв'язання практичних, пізнавальних, світоглядних та інших проблем) розглядаються у дослідженнях К. Ковальнової (2017) [13]. Організація навчального процесу (створення умов для формування у студентів досвіду самостійного розв'язання проблем, що становлять зміст навчання) присвятили наукові студії Р. Кравець (2017) [15], І. Гулько, О. Волошина (2021) [25]. Але необхідно відзначити недостатню кількість публікацій, присвячених питанню активного впливу на мотиви навчально-професійної діяльності, мотивації навчальної діяльності, залежності оволодіння компетенціями від особистісних характеристик студента.

Формування мети статті. Метою статті є формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасності високорозвиненим країнам притаманний напрямок розвитку аграрної галузі, заснований на

переході від сировинного компонента до інтелектуального (людського). В наукових працях [1; 2; 3; 4; 5; 6; 9; 15] стверджується, що якість володіння іноземною мовою у фахівців аграрної галузі стає головним геополітичним чинником у світі. Нові орієнтири організації навчального процесу у закладах вищої освіти в умовах інформатизації суспільства передбачають збільшення кількості інтелектуально розвинених та професійних фахівців – студентів, які: мають фундаментальні знання; інноваційний тип мислення, що дає їм змогу досить швидко адаптуватися в навколишньому світі; здатні працювати в команді та приймати нестандартні рішення.

Також висуваються нові вимоги до організації навчального процесу у закладах вищої освіти, цілі та завдання навчання мають відповідати рівню професійних навичок, вимогам роботодавців, нормативним документам для забезпечення можливості самостійного розв'язання майбутніми фахівцями аграрної галузі проблем у різних сферах і видах діяльності.

Пошук шляхів виконання завдань у процесі формування конкурентоспроможного фахівця аграрної галузі продукує необхідність реалізації компетентнісного підходу, який у вітчизняній освіті визначено основою стандартів нового покоління фахівців і вважається пріоритетним.

Окремі складові компетентнісного підходу, що пов'язані з орієнтацією навчального процесу у закладах вищої освіти відображені у наукових працях багатьох вітчизняних вчених [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 18; 20; 25], у яких узагальнені методи навчальної діяльності разом із теорією розвивального навчання. Широко досліджено формування моделей діяльності фахівців аграрної галузі та розроблено профіль фахівця аграрної галузі, з точки зору системно-професійної методології.

На сьогоднішній день, компетентнісний підхід трактується як метод моделювання на основі таких принципів:

– визначення цілей навчання (сене навчання полягає в розвитку у студентів здатності самостійно виконувати завдання майбутньої професійної діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого є і власний досвід) [1, 23–24; 2, 3–35; 3, 31–33; 4, 339; 15, 446–447];

– відбір складових навчання (формування дидактично адаптованого соціального досвіду розв'язання практичних, пізнавальних, світоглядних та інших проблем) [5, 206–208; 6, 78–80; 15, 446–447];

– організація навчального процесу (створення умов для формування у студентів досвіду самостійного розв'язання проблем, що становлять зміст навчання) [7, 77–78; 8, 18–20; 20, 81–84];

– оцінка результатів навчання (аналіз рівня професійної підготовки, досягнутого студентами на певному етапі навчання) [9, 23–25; 10, 19; 20, 81–84].

Основні види діяльності фахівців аграрної галузі будь-якої спеціалізації ґрунтуються на постійному вдосконаленні рівня професійної підготовки. У межах будь-якого напрямку професійної підготовки фахівців аграрної галузі повинні формуватися та розвиватися ключові компетенції, які є багатофункціональними, надпредметними і багатомірними. Опанування ними дає змогу розв'язувати найрізноманітніші проблеми повсякденного, професійного, соціального життя.

Окрім того, інформатизація суспільства є об'єктивною закономірністю його розвитку. Основна риса цього явища – широкомасштабне застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій у всіх сферах людської діяльності. Майбутні фахівці аграрної галузі мають послуговуватися ними як у процесі вивчення іноземної мови, так і в подальшій професійній діяльності. І саме тому одним із першочергових завдань системи вищої освіти є формування та розвиток інформаційно-комунікативної компетентності студентів [11, 91–92; 12, 100–103; 21, 103].

На сьогоднішній день видано велику кількість робіт, у яких аналізується формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів, однак це поняття у них трактується неоднозначно. Аналіз педагогічної літератури та наукових праць [1; 13; 14; 15; 25] засвідчив, що інформаційно-комунікативна компетентність трактується за допомогою понять “інформаційно-комунікативна-компетенція”, “інформаційна компетенція”, “інформаційно-комунікативна компетенція”, визначається через інформаційно-технічну грамотність і розглядається складовою професійної компетентності. Інформаційна компетенція структурно складається з умінь активної самостійної обробки інформації студентами, можливості прийняття принципово нових рішень у різних ситуаціях на основі технічних засобів. У процесі вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями аграрної галузі, набуває актуальності володіння взаємопов'язаними теоретичними знаннями та практичними навичками, до яких належить обробка інформації, моделювання та проєктування об'єктів і процесів, використання сучасних доступних інформаційно-технічних інструментів та джерел. Тому, на нашу думку, інформаційно-комунікативна компетентність проявляється у вмінні виконувати завдання із використанням інформаційних технологій; інформаційно-комунікативна кваліфікація – в умінні використовувати інформаційні технології при виконанні завдань.

Формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови є основою самонавчання та самоосвіти у подальшій професійній діяльності фахівців аграрної галузі, включає потребу до здобуття знань у галузі. Таким чином, ми можемо ствердити, що інформа-

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ційно-комунікативна компетентність – це інтеграція внутрішніх ресурсів студентів (знань, умінь, навичок, способів навчання), що дають змогу використовувати інформаційні технології у повсякденній та професійній діяльності. Інформаційно-комунікативна компетентність – це динамічна сукупність взаємозалежних внутрішніх ресурсів студентів, їх особистісно-професійних характеристик, що відображає підготовленість до мотивованого використання різноманітних видів інформаційних технологій у процесі вивчення іноземної мови, розв'язанні завдань повсякденної та професійної діяльності.

Розглянемо складові визначення змісту та структури формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови, які складаються із:

– мотивів (внутрішніх спонукань студентів до того чи того виду активності (діяльність, спілкування, поведінка), пов'язаних із реалізацією певних завдань навчання) [11, 91–92; 12, 100–103; 21, 103];

– цілеспрямованості (здатності постановки мети опанування навчального матеріалу, вміння її обґрунтувати та організувати діяльності з її досягнення) [13, 47–49; 14, 113; 15, 446–447; 25, 77–79];

– планування (організації поетапного досягнення завдань навчання (планування, аналіз, рефлексія, самооцінка навчально-професійної діяльності) [16, 136–140; 17, 189–190; 18, 210–211; 19, 28–31; 25, 77–79];

– психофізіологічних відмінностей (фізичних характеристик та відповідних реакцій на певну ситуацію (у контексті опанування навчального матеріалу) [20, 81–84; 21, 103];

– постановки завдання (особистісних характеристик студентів, їх уявлень про себе) [22, 158–161; 23, 1326–1329];

– інформаційно-технічних знань (інформація, які її види, форми, засоби розвитку, методи та прийоми роботи з нею тощо) [24, 19; 25, 77–79];

– інформаційно-технічних умінь (здатність виконувати певне завдання, пошук інформації, її систематизація, вміння організувати самонавчання за допомогою дистанційних навчальних технологій) [26, 128–131; 27, 237];

– інформаційно-технічних навичок (умінь, доведених до автоматизму) [28, 564–570; 2, 33–35].

Структуру інформаційно-комунікативної компетентності ми можемо розглянути з точки зору різних напрямів та рівнів підготовки студентів у процесі вивчення іноземної мови:

– мотиваційно-цільового (формування навчально-пізнавальних мотивів та мотивів самовизначення і самореалізації, спрямованих на розвиток інформаційно-комунікативної компетентності);

– когнітивного (вільна орієнтація в предметній галузі, що визначається професійною діяльністю та в галузі інформаційно-комунікативної компетентності);

– практично-рефлексивного (реалізується через соціально активну поведінку, формується через накопичення особистістю досвіду використання інформаційно-комунікативної компетентності у професійній діяльності, що дає змогу бачити та знаходити нестандартні розв'язки різноманітних завдань, швидко приймати рішення з урахуванням особистих та соціальних наслідків);

– техніко-технологічного (розуміння принципів роботи, можливостей та обмежень технічних пристроїв, призначених для автоматизованого пошуку й обробки інформації, знання відмінностей автоматизованого і автоматичного виконання інформаційних процесів, вміння класифікувати завдання за типами з наступним розв'язком та вибором певного технічного засобу залежно від його основних характеристик, розуміння сутності технологічного підходу до реалізації діяльності, знання особливостей засобів інформаційно-технічного пошуку, обробки та зберігання інформації, технологічні навички ті вміння роботи з інформаційними потоками) [16, 136–140; 17, 189–190; 18, 210–211; 19, 28–31; 25, 77–79].

Проаналізувавши різні точки зору, вважаємо за доцільне виділення таких взаємопов'язаних компонентів інформаційно-комунікативної компетентності для майбутніх фахівців аграрної галузі у процесі вивчення іноземної мови: мотиваційний, когнітивний, практичний та рефлексійний.

1. Мотиваційний – характеризує наявність ціннісних орієнтирів, мотивів та готовності виконувати професійні завдання, у тому числі з використанням інформаційних технологій; мотиваційна спрямованість впливає на результативність процесу самовдосконалення та підвищення рівня професійної підготовки.

2. Когнітивний – визначає наявність теоретичних знань та оволодіння способами їх отримання, передбачає здатність використовувати інструменти інформаційних технологій для ідентифікації і відповідного подання (деталізації, обґрунтування тощо) необхідної інформації, визначення інформації, уміння здійснювати пошук та отримання інформації (стратегія пошуку, конструювання запиту, оцінка відповідності результатів пошуку тощо), володіння методами структурування інформації, управління інформацією, володіння методами та способами інтерпретації і подання інформації (порівняння, зіставлення, виключення невідповідностей, узагальнення тощо), інтегрування інформації, уміння визначати її якість, важливість, корисність або ефективність на основі певних критеріїв, оцінювання інформації, уміння створювати інформацію (адаптуючи, проєктуючи, обґрунтовуючи), здатність повідомляти (передавати) інформацію відповідно до прийнятих норм.

3. Практичний – характеризує формування креативних методів виконання професійних завдань на

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

основі активного, вибіркового застосування інформаційних технологій.

4. Рефлексійний – проявляється у свідомому й обґрунтованому підході до виконання поставлених завдань, оцінювання діяльності та її результатів, у формуванні вміння свідомого контролю (самоконтролю, самоаналізу), визначає необхідність у співпраці.

Завдання формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови (збагачення знаннями, вміннями, навичками, розвиток інтелектуальних, комунікативних здібностей, розвиток діалогу в єдиному інформаційному просторі тощо) знаходять відображення у таких функціях:

– гносеологічна – систематизація знань, пізнання та самопізнання студентом самого себе.

– комунікативна й інтерактивна – організація взаємодії на основі носіїв інформації, автоматизованих систем управління та засобів телекомунікацій.

– адаптивна – функціонування і життєдіяльність в інформаційному суспільстві.

– нормативна – встановлення відповідності досягнень та розвитку студента у загальній системі норм і вимог в інформаційному суспільстві.

– орієнтовна (дослідницька) – розвиток і активізація умінь орієнтуватися в потоках різноманітної інформації, визначати напрям діяльності.

– аксеологічна (оцінювальна) – диференціація інформації (відома і нова, значуща і другорядна).

– розвивальна (креативна) – засвоєння та використання системи знань у рамках норм інформаційного суспільства, формування самостійності (перераховані вище функції об'єднуються нею і підпорядковуються їй) [29, 82–90; 30, 48–60; 31, 96–100; 32, 326–330].

Сучасні вимоги роботодавців до фахівців аграрної галузі, дає нам підставу виділити такі інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови:

1. Загальнопрофесійні компетенції, що передбачають здатність:

– виконувати стандартні завдання професійної діяльності на основі інформаційної та бібліографічної культури із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій і з урахуванням основних вимог інформаційної безпеки;

– здійснювати збір, аналіз та обробку даних, необхідних для виконання професійних завдань;

– вибрати інструментальні засоби для обробки даних відповідно до поставленого завдання, проаналізувати результати розрахунків та обґрунтувати отримані висновки [9, 23–25; 10, 19; 20, 81–84].

2. Професійні компетенції, що полягають у здатності:

– зібрати та проаналізувати вихідні дані, необхідні для виконання професійної діяльності;

– використовувати вітчизняні і закордонні джерела інформації, зібрати необхідні дані проаналізувати їх та підготувати інформаційний огляд;

– використовувати для виконання аналітичних та дослідницьких завдань сучасні технічні засоби й інформаційні технології;

– використовувати для виконання комунікативних завдань сучасні технічні засоби й інформаційні технології [9, 23–25; 10, 19; 20, 81–84].

Вимоги сучасного суспільства до професійної діяльності фахівців аграрної галузі продукуються затвердженими посадовими обов'язками та вимогами до рівня знань і кваліфікації працівників.

Процес формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови спрямований на:

– пошук інформації щодо отриманого завдання, збирання і аналіз даних, необхідних для реалізації практичного завдання;

– обробку масивів отриманих даних відповідно до поставленого завдання, аналіз, оцінку, інтерпретацію отриманих результатів та обґрунтування висновків;

– підготовку інформаційних оглядів, аналітичних звітів (знання методів та засобів проведення обчислювальних робіт, знання можливостей застосування обчислювальної техніки для виконання практичної діяльності);

– збір, обробку і аналіз інформації про фактори зовнішнього та внутрішнього середовища аграрного підприємства для прийняття управлінських рішень;

– побудову та підтримку внутрішньої інформаційної системи аграрного підприємства для збору інформації з метою прийняття рішень, планування діяльності і контролю;

– створення та ведення баз даних за різними показниками функціонування аграрного підприємства;

– підготовку звітів за результатами інформаційно-аналітичної діяльності (володіння методами опрацювання інформації з використанням сучасних технічних засобів, комунікацій, зв'язку, обчислювальної техніки) [9, 23–25; 10, 19; 20, 81–84].

Наведені переважальні види діяльності фахівців аграрної галузі, насамперед пов'язані з використанням інформаційних технологій і відповідають видам інформаційно-технічної діяльності.

Структура та зміст інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови формується відповідно до вимог роботодавців. Для них важливою є не лише вміння фахівців аграрної галузі виконувати актуальні професійні завдання на високому рівні з використанням інформаційних технологій, а й їхня можливість адаптації до майбутніх змін, пов'язаних з інформаційною суспільства. Уточнюючі компетентні характеристики претендентів, роботодавці звертають увагу на стрімке оновлення та поширення інфор-

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

маційних технологій, можливості вдосконалення у зв'язку з цим способів і методів виконання професійних завдань. Сучасні умови провадження професійної діяльності передбачають обробку інформації у мережевому просторі (віртуалізація професійної діяльності); інформатизація приводить до необхідності поєднання фахівцями аграрної галузі професійних та інформаційних функцій. Крім інтеграції інформаційних технологій у професійну діяльність, актуалізується також диференціація видів діяльності, що з ними пов'язана. Набувають поширення часткова зайнятість, короткострокові трудові угоди, спостерігається прагнення глобальної децентралізації трудових відносин [11, 91–92; 12, 100–103; 21, 103].

Також актуалізується необхідність та можливість додаткової підготовки працівників. Модернізація умов праці приводить до того, що базової академічної підготовки виявляється недостатньо. Інноваційні методи виконання професійних завдань стають доступними при забезпеченні безперервності професійної освіти. Для фахівців аграрної галузі, які прагнуть кар'єрного зростання, підвищення матеріального добробуту або зміни соціального статусу, підвищення кваліфікації стає необхідністю. У разі інформаційного суспільства фахівцем аграрної галузі має передбачатися розширення отриманих базових навичок, підвищення кваліфікації, самонавчання. Наведені вимоги важливі у контексті розвитку мотиваційного, когнітивного, практичного та рефлексійного компонентів інформаційно-комунікативної компетентності студентів.

Уніфікація інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови для майбутніх фахівців аграрної галузі, які ґрунтуються та вимогах сучасного суспільства до професійної діяльності, уможливила виділити інваріантні компетенції, та визначити їх прояв у взаємодії компетентності:

1. Здатність розуміти сутність та значення інформації у розвитку сучасного інформаційного суспільства:

– мотиваційний (розширення знань у галузі інформації та інформаційних технологій, усвідомлення можливості ефективної реалізації на їх основі професійних завдань);

– когнітивний (знання базових понять: інформація, комунікація, програмне забезпечення, інформаційні моделі тощо), ролі та призначення інформації та інформаційних технологій у сучасному суспільстві);

– практичний (вміння вибирати і порівнювати інформацію з різних джерел, встановлювати її значущість для виконання певного завдання, прояв креативності, творчості у питаннях встановлення її значущості) [5, 206–208; 6, 78–80; 15, 446–447].

2. Здатність здійснювати збирання, аналіз та обробку даних, необхідних для виконання поставле-

них завдань на основі сучасних технічних засобів та інформаційних технологій:

– мотиваційний (усвідомлення можливості ефективного виконання професійних завдань, використання інформаційних технологій у проблемних ситуаціях);

– когнітивний (знання методів збирання, зберігання інформації, технічних та програмних засобів для її обробки, основ автоматизації розв'язання професійних завдань);

– практичний (володіння методами і способами отримання, зберігання, структурування та інтерпретування інформації, навичками роботи з інформаційними технологіями як засобом управління інформацією) [5, 206–208; 6, 78–80; 15, 446–447].

3. Здатність працювати з інформацією у глобальних комп'ютерних мережах та корпоративних інформаційних системах:

– мотиваційний (усвідомлення потенціалу засобів комунікації, потреби міжособистісної взаємодії);

– когнітивний (знання основ пошуку і вилучення інформації, методів її структурування, способів передачі в мережах відповідно до прийнятих норм);

– практичний (вміння вибирати й експлуатувати програмно-апаратні засоби комп'ютерних систем, вміння працювати у глобальних і локальних мережах із застосуванням програмного забезпечення, володіння навичками комунікації у процесі перетворення інформації, використання інформаційних технологій, володіння методами та способами колективної роботи) [5, 206–208; 6, 78–80; 15, 446–447].

У процесі оцінювання рівня формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови можемо виділити три рівні:

– базовий (відображення результатів, що становлять мінімальний та достатній набір знань і умінь для виконання професійних завдань згідно з кваліфікацією);

– середній (оволодіння компетенціями, що дають змогу розв'язувати професійні завдання і удосконалити кваліфікацію);

– високий (відображення набутих компетенцій у креативному виконанні різних професійних завдань, на їх основі самостійного освоєння нових областей та вдосконалення кваліфікації) [13, 47–49; 14, 113; 15, 446–447; 25, 77–79].

Враховуючи сучасні вимоги роботодавців до фахівців аграрної галузі та виділену структуру інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови (мотиваційного, когнітивного, практичного та рефлексійного компонентів), ґрунтуючись на досвіді інших науковців-педагогів, опишемо критерії, показники та рівні (базовий, середній, високий) можемо виділити такі компетенції:

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Здатність розуміти сутність та значення інформації у розвитку сучасного інформаційного суспільства.

1.1. Мотиваційний:

– базовий (студент розуміє значення інформатизації у розвитку сучасного суспільства, усвідомлює можливості ефективного виконання професійних завдань на основі інформаційних технологій, але при цьому малою мірою присутня мотивація до реалізації професійних завдань на основі інформаційних технологій);

– середній (студент розуміє значення інформатизації у розвитку сучасного суспільства, усвідомлює можливості ефективного виконання професійних завдань на основі інформаційних технологій, у нього достатньою мірою присутня мотивація до розв'язання професійних завдань на основі інформаційних технологій);

– високий (студент розуміє значення інформатизації у розвитку сучасного суспільства, усвідомлює можливості ефективною реалізації професійних завдань на основі інформаційних технологій, має високу мотивацію до виконання професійних завдань на основі інформаційних технологій).

1.2. Когнітивний:

– базовий (студент відтворює основні поняття, знає окремі особливості перебігу інформаційних процесів, вміє вибирати інформацію з різних джерел);

– середній (студент виділяє взаємозв'язки основних понять, використовує особливості перебігу інформаційних процесів на виконання професійних завдань, вміє вибирати та порівнювати інформацію з різних джерел);

– високий (студент аналізує взаємозв'язки основних понять, оцінює інформаційно-технічні інструменти та методи, може планувати варіанти їх застосування у професійній діяльності).

1.3. Практичний:

– базовий (студент у процесі відбору інформації для виконання професійних завдань у питаннях доцільності її застосування орієнтується на досвід інших);

– середній (студент при комунікаціях у межах відбору інформації на виконання професійних завдань виявляє самостійність);

– високий (студент творчо підходить до питань відбору інформації на основі активного пошуку ефективніших способів).

1.4. Рефлексійний:

– базовий (студент недостатньо усвідомлює себе в інформаційному суспільстві: розглядає себе споживачем інформації, і лише частково – виконавцем);

– середній (студент достатньо усвідомлює себе в інформаційному суспільстві, є як споживачем, так і виконавцем інформації, усвідомлює необхідність самонавчання у галузі інформаційних технологій);

– високий (студент повною мірою усвідомлює себе в інформаційному суспільстві, є як споживачем, так і виконавцем інформації, оцінює, прогнозує результати своєї діяльності на основі застосування інформаційних технологій, усвідомлює необхідність самонавчання у галузі інформаційних технологій).

2. Здатність здійснювати збір, аналіз та обробку даних, необхідних для розв'язання поставлених завдань на основі сучасних технічних засобів та інформаційних технологій.

2.1. Мотиваційний:

– базовий (мінімальний ступінь прагнення до використання інформаційних технологій у проблемних ситуаціях, незначний інтерес до вивчення можливостей інформаційних технологій);

– середній (достатня мотивація використання інформаційних технологій у проблемних ситуаціях);

– високий (висока мотивація до вивчення сучасних інформаційних технологій як ефективних інструментів при реалізації професійних завдань та проблемних ситуацій).

2.2. Когнітивний:

– базовий (студент знає загальні методи отримання, зберігання інформації, технічні та програмні засоби її обробки);

– середній (студент виявляє зв'язки методів отримання, зберігання інформації, упорядковує технічні та програмні засоби її обробки);

– високий (студент досліджує і аналізує різні методи отримання, зберігання інформації, оцінює технічні та програмні засоби її обробки).

2.3. Практичний:

– базовий (студент вміє виконувати завдання отримання, структурування, інтерпретування інформації на базовому рівні);

– середній (студент на основі технічних та програмних засобів, методів отримання, зберігання інформації, планує обробку даних і виробляє її);

– високий (студент на основі технічних та програмних засобів, методів отримання, зберігання інформації при виконанні професійних завдань оцінює можливість побудови інформаційних моделей, втілює їх).

2.4. Рефлексійний:

– базовий (студент може на базовому рівні оцінити й обґрунтувати результати застосування інформаційних технологій при виконанні професійного завдання);

– середній (студент дає оцінку адекватності використання інформаційних технологій при виконанні певного завдання, інтерпретує та виявляє взаємозв'язки отриманих результатів і методів обробки даних, усвідомлює необхідність вивчення (самонавчання) інформаційних технологій);

– високий (студент аналізує адекватність використання інформаційних технологій при виконанні

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

певного завдання, інтерпретує та виявляє взаємозв'язки отриманих результатів і методів обробки даних, обґрунтовує цілі подальших досліджень, усвідомлює необхідність вивчення (самонавчання) інформаційних технологій).

3. Здатність працювати з інформацією у глобальних комп'ютерних мережах та корпоративних інформаційних системах.

3.1. Мотиваційний:

– базовий (студент усвідомлює можливості ефективних комунікацій професійних завдань на основі інформаційних технологій, необхідність міжособистісної взаємодії при реалізації професійних завдань, але при цьому недостатньою є мотивація до використання потенціалу комп'ютерних мереж та корпоративних інформаційних систем);

– середній (студент розуміє потенціал комп'ютерних мереж та корпоративних інформаційних систем, усвідомлює можливості ефективного виконання професійних завдань з їхньої основи, у нього достатньою мірою виражена мотивація до вивчення їх потенціалу, вивчення нових можливостей комунікацій);

– високий (студент розуміє значення засобів комунікацій під час реалізації професійних завдань, має високий рівень мотивації до вивчення їх потенціалу).

3.2. Когнітивний:

– базовий (студент знає основи методів пошуку та вилучення інформації в глобальній мережі й інформаційних системах, методи її структурування і передачі);

– середній (студент упорядковує методи пошуку та вилучення інформації у глобальній мережі й інформаційних системах, класифікує методи її структурування та передачі);

– високий (студент порівнює і аналізує різні методи пошуку та вилучення інформації в глобальній мережі й інформаційних системах).

3.3. Практичний:

– базовий (студент на базовому рівні володіє методами та способами комунікацій у мережах і корпоративних системах);

– середній (студент на основі технічних та програмних засобів, планує обробку даних у мережах і корпоративних системах, працює з інформацією на основі вивчених методів, способів комунікацій, застосовує їх);

– високий (студент на основі технічних та програмних засобів, вивчених методів і способів комунікацій оцінює можливість роботи в мережах та корпоративних системах, застосовує їх на практиці, пропонує свої варіанти методів комунікацій).

3.4. Рефлексійний:

– базовий (студент на базовому рівні оцінює і обґрунтовує варіанти застосування інформаційних технологій при роботі з інформацією у глобальних

комп'ютерних мережах та корпоративних інформаційних системах);

– середній (студент дає оцінку адекватності використання інформаційних технологій під час роботи з інформацією у глобальних комп'ютерних мережах і корпоративних інформаційних системах, інтерпретує отримані результати, усвідомлює необхідність самонавчання у сфері комунікацій);

– високий (студент аналізує адекватність використання певних методів та засобів при комунікаціях, інтерпретує отримані результати, обґрунтовує цілі подальших досліджень, усвідомлює необхідність самонавчання у галузі інформаційних технологій для виконання професійних завдань).

Отже, формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови є інтеграцією внутрішніх ресурсів особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що дають можливість використовувати інформаційні технології у повсякденній і професійній діяльності. Інформаційно-комунікативна компетентність становить динамічну сукупність взаємопов'язаних внутрішніх ресурсів особистості (інформаційно-комунікативна компетентність) та її особистісно-практичних характеристик, що відображають підготовленість до мотивованого використання різноманітності інформаційних технологій при розв'язанні завдань повсякденної та професійної діяльності. Модернізація моделі інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови ґрунтується на результатах навчання у закладах вищої освіти, вимогах роботодавців до підготовки фахівців аграрної галузі тощо. Інваріантними компетенціями для підготовки фахівців аграрної галузі є здатність: розуміти сутність та значення інформації у розвитку сучасного інформаційного суспільства; здійснювати збір, аналіз та обробку даних, необхідних для виконання поставлених економічних завдань на основі сучасних технічних засобів та інформаційних технологій; працювати з інформацією у глобальних комп'ютерних мережах та корпоративних інформаційних системах, які проявляються у взаємопов'язаних компонентах інформаційно-комунікативної компетентності – мотиваційному, когнітивному, практичному рефлексійному. Виділення критеріїв, що відповідають структурі інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі з урахуванням виділених інваріантних компетенцій, показників та рівнів її розвитку (базовий, середній, високий), дає підставу визначати рівень розвитку інформаційно-комунікативної компетентності.

У наукових працях [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 18; 20; 25] дослідниками проблем формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови зазначено, що внесок у її розвиток мають вносити всі дисцип-

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ліни, що вивчаються, проте основи закладаються при вивченні курсів саме інформаційного циклу, спрямовані на вивчення фундаментальних основ інформатики та можливостей інформаційних технологій в отриманні й обробці інформації різного виду. Фундаментальність дисциплін інформаційного циклу зумовлена інтегративним характером основних об'єктів дослідження. Можливість застосування у майбутньому компетенцій, сформованих щодо їх вивчення, обґрунтована впливом інформатизації попри всі напрями процесу дослідження; перетином об'єктів дослідження та змісту навчання; сукупністю застосовуваних методів і технологій обсервації явищ. Дисципліни інформаційного циклу характеризуються високою динамікою досліджуваного програмного забезпечення та технічних засобів, що дає змогу розширити коло й підвищити інтенсивність використання інформаційних технологій як для роботи в аудиторіях, так і для самостійної підготовки студентів. На основі застосовуваних форм, методів та засобів навчання означені дисципліни дають змогу забезпечувати досягнення студентами вищого рівня освіти, що відповідає забезпеченню послідовності на всіх етапах навчання.

Отже, основними факторами, що сприяють формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями аграрної галузі, є:

- вивчення дисциплін інформаційного циклу як основи формування інформаційної культури особистості;
- поєднання дистанційної та традиційної форм навчання;
- взаємодія учасників навчального процесу в електронному інформаційно-освітньому середовищі;
- вибір підходів до навчання, засобів, методів та форм навчання, що дають змогу забезпечити виконання вимог до професійної підготовки фахівців.

Підставою для розробки методики навчання дисциплін інформаційного циклу з метою розвитку інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови має виступати модель, що відображає її суттєві компоненти. Застосування системного підходу розвитку інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі має відбуватися з опорою на психолого-педагогічну теорію і принципи, з яких науково-методично обґрунтовуються, розробляються і втілюються у життя конкретні педагогічні технології.

Основними у системному підході науковці [1; 2; 3; 4; 5; 6; 9; 15] виділяють принципи:

- кінцевої мети (абсолютний пріоритет глобальної мети);
- єдності (система сприймається як ціле із сукупності елементів);

- взаємопов'язаності (важливі зв'язки, оточення системи);
- модульності;
- ієрархії;
- функціональності (важливий пріоритет функцій над структурою);
- розвитку;
- децентралізації;
- невизначеності.

Отже, ґрунтуючись на варіантах чинних методичних систем і підходів, можемо виокремити принципи, яких необхідно дотримуватися при організації навчання дисциплін інформаційного циклу, з метою подальшого розвитку інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови. Це – принципи:

- взаємозв'язку навчального процесу з практичним досвідом та професійною спрямованістю (передбачається реалізація можливості використання отриманих теоретичних знань у практичній роботі, орієнтація на позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності);
- свідомості й активності (забезпечення усвідомлення студентами цілей навчання, можливостей та необхідності виконувати професійні та повсякденні завдання на основі сучасних інформаційних технологій, необхідний відбір таких форм навчання, методів та засобів, що дають змогу підвищувати мотивацію до навчання, стимулюють бажання працювати самостійно);
- якості навчання та розвитку індивідуальних особливостей студентів (можливість повернення до матеріалів, що вивчалися раніше, для опрацювання моментів, що викликають труднощі в індивідуальному темпі з вибором певного набору засобів навчання);
- наочності, доступності та відкритості (покращення процесу сприйняття навчального матеріалу);
- доступності (представлення навчального матеріалу за винятком надмірної складності, але водночас із присутністю елементів проблемності);
- відкритості (можливість регулярного оновлення та поповнення навчальних матеріалів);
- системності та систематичності (усвідомлення студентами структури наукового знання, регулярність навчання, контролю, оцінювання його результатів);
- зворотного зв'язку (можливість контролю процесу навчання з урахуванням механізмів зворотного зв'язку);
- додатковості (можливість додаткового навчання методом самоосвіти).

Таким чином, процес реалізації сформульованих принципів навчання необхідно здійснювати на основі виконання педагогічних умов. Їхня специфічність полягає у тому, що вони безпосередньо пов'язані з педагогічною системою, тобто, організо-

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ваною сукупністю взаємозалежних засобів, методів та процесів, необхідних для створення цілеспрямованого і безперервного педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями результатів навчання, структуру якої визначають інваріантні елементи: студенти, мета навчання, зміст навчання, процеси навчання (дидактичні процеси), викладачі (або технічні засоби навчання), організаційні форми педагогічної діяльності.

У наукових працях вчених-педагогів [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 18; 20; 25] наведено трактування визначення педагогічних умов, а саме:

– педагогічні умови безпосередньо пов'язані з педагогічною системою, та є її складовою;

– педагогічні умови відображають внутрішні (вплив на особистісну сферу суб'єктів навчання) та зовнішні (коригування процесуальної складової) характеристики, необхідні для розвитку педагогічної системи;

– педагогічні умови пов'язані з усією сукупністю можливостей навчального процесу, є його елементом, змістом, методом, прийомом, засобом, формою навчання, спрямованими на досягнення дидактичних цілей.

– реалізація правильно підібраних педагогічних умов передбачає забезпечення результативності функціонування педагогічної системи.

Таким чином, під педагогічними умовами розумітимемо цілеспрямовано відібраний комплекс вимог до можливостей навчального процесу, що сприяє функціонуванню та розвитку педагогічної системи.

Враховуючи вищесказане, можемо виокремити взаємопов'язані групи педагогічних умов, а саме: особистісно-мотиваційну, організаційно-методичну та матеріально-технічну.

Характерною відмінністю особистісно-мотиваційної групи є необхідність розробки методики вивчення іноземної мови на основі інформаційних технологій, що стрімко оновлюються. Але при цьому потрібно враховувати індивідуальні особливості студентів і розвивати потребу у вивченні дисципліни – не повинні залишатися поза увагою і сприятливий емоційний комфорт, і навчальна мотивація.

У роботах вітчизняних та закордонних дослідників проблем мотивації наголошується на можливості активного впливу на мотиви навчально-професійної діяльності, увага акцентується на складній структурі мотивації навчальної діяльності, вказується залежність оволодіння компетенціями від особистісних характеристик студента. Під навчальною діяльністю у такому випадку розуміється мотивована активність, що проявляється студентами в процесі досягнення цілей навчання. Деякі здобувачі освіти окремі види навчального матеріалу засвоюють тільки тоді, коли є внутрішня необхідність і мотивація опанування нового матеріалу. Мотивом при

цьому виступає внутрішнє спонукання студента до того чи того виду активності (навчання, діяльність, спілкування, поведінка). Потреба, зі свого боку, – це стан особистості, соціальної групи суспільства, що виражає залежність від об'єктивного змісту умов їх існування та розвитку. Натомість під мотивацією розуміємо процес спонукання себе та інших (сукупність внутрішніх та зовнішніх рушійних сил) діяти цілеспрямовано. Навчальна мотивація визначається освітньою системою (закладом вищої освіти), де здійснюється процес навчання студентів, організацією й особливостями суб'єктів процесу навчання (студентів і викладачів), специфікою викладання іноземної мови.

Навчальна діяльність багатогранна, її провідними складниками можуть бути як внутрішні мотиви, так і зовнішні. Як свідчить практика викладання іноземної мови, у більшості студентів навчальна мотивація зумовлена зовнішніми мотивами, з-поміж яких домінує отримання диплома про вищу освіту. Досить важливим є розвиток внутрішніх мотивів, але й зовнішні можуть бути підставою для досягнення певних цілей навчання.

У процесі формування мотивації навчання можуть виникати суперечності між тенденціями навчальної діяльності та можливістю її реалізації. Відсутність умов, що відповідають мотивам та цілям навчальної діяльності, спричиняють незадоволеність нею. Орієнтація студентів на здобуття професії, на розвиток особистості поза межами інституалізованих систем може бути досягнута шляхом оптимізації організації процесу навчання та його стимулюванням.

Таким чином, необхідно забезпечувати залучення студентів до мережевої взаємодії, прищеплювати їм навички колективної роботи, мотивувати їх до використання інформаційних технологій для подальшого розвитку інформаційно-комунікативної компетентності.

Характерною відмінністю організаційно-методичної групи педагогічних умов є забезпечення якісного навчання, організацію якого можна розглядати з позицій цілісності змісту, технологій навчання, методів контролю та оцінки результатів на відповідність особистісного розвитку життєвому самовизначенню студента та вимогам суспільства у нових соціально-економічних умовах. Організація процесу навчання передбачає організоване та цілеспрямоване планування навчального процесу. Така модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та реалізації процесу навчання із забезпеченням комфортних умов для студентів називається педагогічною технологією.

Також педагогічна технологія є системою цілеспрямованих методів виконання конкретного педагогічного завдання, а саме, вона включає:

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

- форми взаємодії суб'єктів навчального процесу;
- прийоми та методи навчання, що визначають рівень впливу педагогічних засобів;
- педагогічні засоби для отримання, оновлення, зберігання та передачі інформації;
- діяльність усіх учасників навчального процесу відносно педагогічних засобів та один одного.

Особлива увага приділяється контролю та оцінці – основним компонентам навчального процесу, що дає змогу виявити переваги та недоліки різних методів навчання, оцінити рівень навчання студентів, тим самим встановити взаємозв'язок між запланованими і досягнутими результатами навчання, прийняти відповідні управлінські рішення [13, 47–49; 14, 113; 15, 446–447; 25, 77–79].

Оцінювання результативності організаційно-методичних умов можемо розглядати на основі таких критеріїв:

- впровадження у навчальний процес інноваційних методів навчання;
- накопичення освітніх досягнень студентів та кваліфікації викладачів;
- збільшення обсягів інформації про якість результатів навчання студентів, індивідуалізацію навчання;
- здатність організаційної та контрольної системи швидко адаптуватися до нових запитів суспільства.

Характерною відмінністю матеріально-технічної групи педагогічних умов є необхідність розвитку особистості на основі її активної взаємодії з електронним інформаційно-освітнім середовищем. Засоби хмарних технологій мають забезпечувати реалізацію особистісно-мотиваційних та організаційно-методичних умов. Хмарні технології повинні відбиратися не тільки на основі виявлення їх дидактичних можливостей та функцій, але й з урахуванням співвіднесення їх можливостей із запланованими результатами навчання, організаційними формами, в яких вони реалізуються найефективніше [29, 82–90; 30, 48–60; 31, 96–100; 32, 326–330].

Методика навчання здебільшого окреслюється як особистісна дидактика (коли розглядається навчання конкретної дисципліни, конкретної групи студентів). Дидактика – це складова частина педагогіки, наука про навчання, що досліджує його закони, закономірності, принципи, цілі, зміст, форми, методи, засоби. Отже, методика навчання конкретної дисципліни містить у собі риси педагогічної системи загалом, враховуючи її специфіку. Підставою для розробки методики формування інформаційно-комунікативної компетентності у процесі вивчення іноземної має виступати модель, що відображає її суттєві компоненти. В процесі проектування моделі методики навчання необхідно брати до уваги педагогічне проектування, яке розглядається як підґрунтя для створення інноваційних систем.

Отже, найбільш доцільним з нашої точки зору, з урахуванням методів педагогічного проектування на рівні професійної діяльності викладачів та навчальної діяльності студентів, є організація навчального процесу як цілеспрямованої діяльності викладачів зі створення педагогічного проєкту – моделі інноваційної педагогічної системи. Інноваційність педагогічної системи характеризується організацією принципово нових, прогресивних методів, які суттєво якісно змінюють педагогічну систему, а також орієнтовані на масове застосування у навчальному процесі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Процес формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови – це інтеграція внутрішніх ресурсів здобувачів освіти та викладачів (знань, умінь, навичок, методів навчання), що уможлиблюють використовувати інформаційні технології у повсякденній та професійній діяльності. Інформаційно-комунікативна компетентність майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови – це динамічна сукупність взаємопов'язаних внутрішніх ресурсів студентів та викладачів (інформаційно-комунікативної компетентності) та її особистісно-практичних характеристик, що відображає підготовленість до мотивованого використання різноманітних видів інформаційних технологій при реалізації завдань повсякденної та професійної діяльності. Ґрунтуючись на вимогах до професійної підготовки фахівців аграрної галузі, можемо виокремити інваріантні інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови: здатність розуміти сутність та значення інформації у розвитку сучасного інформаційного суспільства; здатність здійснювати збір, аналіз та обробку даних, необхідних для виконання поставлених завдань на основі сучасних технічних засобів та інформаційних технологій; здатність працювати з інформацією у глобальних комп'ютерних мережах та корпоративних інформаційних системах. Процес формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови проявляється у взаємопов'язаних компонентах інформаційно-комунікативної компетентності: мотиваційному, когнітивному, професійному та рефлексійному.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошина О.В., Кравчук Л.В. Актуальність вивчення іноземної мови в умовах глобалізації освітнього простору. *Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 22 листопада 2018 р. Вінниця, 2018. С. 22–24.
2. Волошина О.В., Попенко Ю.В. Ігрові методи, як засіб вивчення іноземної мови. *Sworld Journal*. 2020. № 4. Болгарія. Р. 31–39.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3. Волошина О.В. Використання інтерактивних технологій для формування естетичного смаку у студентів ВНЗ з засобами іноземних мов. *Вісник Чернівецького національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 151. Том 1. С. 30–33.
4. Волошина О.В. Використання мультимедійних технологій у вивченні іноземних мов у закладах вищої освіти. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук: матеріали Міжн. наук-практ. конф. 23–24 квітня 2020 р. м. Чернігів*. 2020. С. 338–340.
5. Волошина О.В. Іншомовна комунікативна компетентність студентів-аграріїв у незалежній Україні. *Збірник наукових праць “Сільське господарство та лісівництво”*. 2017. № 6. Том 2. С. 204–212.
6. Гончарук І.В., Юрчук Н.П. Організація єдиного електронного науково-освітнього простору сучасного університету. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 12. С. 75–87.
7. Гріщенко І.В. Цілі та завдання кейс-методу при викладанні курсу “Державний фінансовий контроль”. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару*. 31 березня 2017 р. Вінниця. 2017. С. 76–78.
8. Гунько І.В., Волошина О.В. Практичне застосування ділової гри при вивченні іноземної мови в умовах навчально-науково-виробничого комплексу “Всеукраїнський науково-навчальний консорціум”. *Науковий журнал “Інноваційна педагогіка”*. 2021. Вип. 35. С. 17–21.
9. Довгань Л.І. Використання тестів у навчанні іноземної мови студентів немовних вищих навчальних закладів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. № 44. С. 22–25.
10. Довгань Л.І. Інноваційні технології навчання в освітньому процесі вищої школи. *Роль інновацій в трансформації сучасної науки*. 2017. № 1. С. 19.
11. Довгань Л.І. Сучасний стан проблеми формування педагогічної майстерності викладача іноземної мови вищого навчального закладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 50. С. 90–93.
12. Ковальова К.В. Комунікативна компетентність інженерів-аграрників: сутність та структурні компоненти. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 113. С. 99–106.
13. Ковальова К.В. Особистісно-орієнтоване навчання, як складова процесу фахової підготовки спеціалістів інженерного профілю. *Техніка, енергетика, транспорт АПК*. 2017. № 4. С. 46–50.
14. Кравець Р.А. Культурна компетентність та міжкультурна комунікація у професійній підготовці майбутніх аграрників. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна*. 2013. № 1. С. 112–115.
15. Кравець Р.А. Педагогічна технологія формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 444–447.
16. Кравець Р.А. Впровадження інтерактивних методів навчання у полікультурній освіті майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови. *Людознавчі студії. Педагогіка*. 2017. № 4. С. 135–145.
17. Кравець Р.А. Культурологічна парадигма освіти у професійній підготовці майбутнього фахівця аграрної галузі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2013. № 39. С. 187–192.
18. Кравець Р.А. Педагогічне проектування технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі. *Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі*. 2020. № 3. С. 209–212.
19. Кравець Р.А. Практична реалізація специфічних принципів полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2015. № 4–5. С. 26–38.
20. Кравець Р.А. Структурні компоненти полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2013. № 1–2. С. 80–86.
21. Кравець Р.А. Типи комунікативних ситуацій у контексті полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови. *Збірник наукових праць “Педагогічні науки”*. 2016. № 71. С. 102–106.
22. Кравець Р.А., Романишина Л.М. Лінгвокраїнознавчий підхід до викладання іноземної мови в аграрному ВНЗ. *Наукові записки Вінницького національного аграрного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки*. 2013. № 2. С. 154–166.
23. Bakhmat N., Maksymchuk B., Voloshyna O., Kuzmenko V., Matviichuk T. Designing Cloud-oriented University Environment in Teacher Training of Future Physical Education Teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19 (Supplement issue 4). Art 192. P. 1323–1332.
24. Voloshyna O.V. Complex coordination application for interactive methods while teaching foreign languages. *Modern engineering and innovative technologies*. 2021. Issue 15. Part 6. P. 17–28.
25. Гунько І.В., Волошина О.В. Застосування кейс-методу в процесі викладання іноземної мови в умовах навчально-науково-виробничого комплексу “Всеукраїнський науково-навчальний консорціум”. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 32. Т. 2. С. 75–79.
26. Voloshyna O.V. Application of modern pedagogical technologies when teaching a foreign language in the non-linguistic higher education institution. *Development of Scientific, technological and innovation space in Ukraine and EU countries: Collective monograph. 1 st ed.* Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. P. 124–144.
27. Voloshyna O.V. Formation of information and communicative competence of future agrarian specialists in higher education institutions. *Theoretical and practical aspects of the development of modern scientific research: Scientific monograph*. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing. 2022. P. 234–259. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-195-4-25>.
28. Kovalova K. Communicative competence and pedagogical conditions of its formation of future specialists of agrarian sector. *Modernization of research area: national prospects and European practices: Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 560–580 DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-221-0-22>.
29. Kapranov A. Beginner Students’ Speech Fluency in a Second Language Compared Across Two Contexts of Acquisition. In E. Piechurska-Kuciel & E. Szymańska-Czaplak (Eds.), *Language in Cognition and Affect*. Berlin, Heidelberg : Springer. 2013. P. 81–94.
30. Kapranov O. English goes digital: Framing pre-service

teachers' perceptions of a learning management system in their EFL studies. *ExELL: Explorations in English Language and Linguistics*, 8 (1). 2020. P. 47–67.

31. Kapranov O. Framing the Identity of an Ideal Primary School Teacher of English. *English Studies at NBU*, 6 (1), 2020. P. 95–110.

32. Kapranov Oleksandr. The Framing of an EFL Primary School Teacher's Identity by Norwegian Pre-Service Primary School Teachers. *Konin Language Studies*, 6.3: 2018. P. 325–34.

REFERENCES

1. Voloshyna, O.V. & Kravchuk, L.V. (2018). Aktualnist vyvchennia inozemnoi movy v umovakh hlobalizatsii osvithnoho prostoru [Actuality of study of foreign language is in the conditions of globalization of educational space]. *Actual problems of philology and methods of teaching foreign languages in the modern multilingual space (Ukraine, Vinnytsia, November 22, 2018)*, Vinnytsia, pp. 22–24. [in Ukrainian].

2. Voloshyna, O.V. & Popenko, Y.V. (2020). Ihrovi metody, yak zasib vyvchennia inozemnoi movy [Playing methods, as a mean of study of foreign language]. *Sworld Journal*. Bolgariya. No. 4, pp. 31–39. [in Bolgariya].

3. Voloshyna, O.V. (2018). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii dlia formuvannia estetychnoho smaku u studentiv VNZ z zasobamy inozemnykh mov [Use of interactive technologies for forming of aesthetically beautiful taste for the students of VNZ with facilities of foreign languages]. *Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*, No. 151, pp. 30–33. [in Ukrainian].

4. Voloshyna, O.V. (2020). Vykorystannia multymediinykh tekhnolohii u vyvchenni inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi osvity [The use of multimedia technologies is in the study of foreign languages in establishments of higher education]. *Proceedings of the Current issues of theory and practice in the field of law, education, social and behavioral sciences (Ukraine, Chernigov, April 23–24, 2020)*, Chernigov, pp. 338–340. [in Ukrainian].

5. Voloshyna, O.V. (2017). Inshomovna komunikatyvna kompetentnist studentiv-ahraryiv u nezalezhnii Ukraini [A foreign communicative competence of students-agrarians is in independent Ukraine]. *Collection of scientific works "Agriculture and forestry"*, No. 6, pp. 204–212. [in Ukrainian].

6. Honcharuk, I.V. & Yurchuk, N.P. (2018). Orhanizatsiia yedynoho elektronnoho naukovo-osvithnoho prostoru suchasnoho universytetu [Organization of a single electronic scientific and educational space of a modern university]. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, No. 12, pp. 75–87. [in Ukrainian].

7. Hrischenko, I.V. (2017). Tsili ta zavdannia keis-metodu pry vykladanni kursu "Derzhavnyi finansovyi kontrol" [Aims and tasks the method of keic at teaching of course "State financial control"]. *Proceedings of the Distance learning as a modern educational technology, (Ukraine, Vinnytsia, March 31, 2017)*, Vinnytsia, pp. 76–78. [in Ukrainian].

8. Hunko, I.V. & Voloshyna, O.V. (2021). Praktychne zastosuvannia dilovoi hry pry vyvchenni inozemnoi movy v umovakh navchalno-naukovo-vyrobnychoho kompleksu "Vseukrainskyi naukovo-navchalnyi konsortsium" [Practical application of business game in the study of a foreign language in the educational-scientific-industrial complex "All-Ukrainian scientific-educational consortium"]. *Scientific journal "Innovative Pedagogy"*, No. 35, pp. 17–21. [in Ukrainian].

9. Dovhan, L.I. (2009) Vykorystannia testiv u navchanni inozemnoi movy studentiv nemovnykh vyshchykh navchal-

nykh zakladiv [The use of tests is in the studies of foreign language of students of unlinguistic higher educational establishments]. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, No. 44, pp. 22–25. [in Ukrainian].

10. Dovhan, L.I. (2017). Innovatsiini tekhnolohii navchannia v osvithnomu protsesi vyshchoi shkoly [Innovative technologies of studies in the educational process of higher school]. *The role of innovations in the transformation of modern science*, No. 1, p. 19. [in Ukrainian].

11. Dovhan, L.I. (2010) Suchasnyi stan problemy formuvannia pedahohichnoi maisternosti vykladacha inozemnoi movy vyshchoho navchalnoho zakladu [Modern state of problem of forming of pedagogical trade of teacher of foreign language of higher educational establishment]. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, No. 50, pp. 90–93. [in Ukrainian].

12. Kovalova, K.V. (2013). Komunikatyvna kompetentnist inzheneriv – ahraryiv: sutnist ta strukturni komponenty [Communicative competence of agricultural engineers: essence and structural components]. *Pedagogical sciences*, No. 113, pp. 99–106. [in Ukrainian].

13. Kovalova, K.V. (2017). Osobystisno-orientovane navchannia, yak skladova protsesu fakhovoi pidhotovky spetsialistiv inzheneremoho profilu [Personality-oriented learning as a component of the process of professional training of engineering specialists]. *Technology, energy, transport of agricultural industry*, No. 4, pp. 46–50. [in Ukrainian].

14. Kravets, R.A. (2013). Kulturna kompetentnist ta mizh-kulturna komunikatsiia u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh ahraryiv [A cultural competence and communication is in professional preparation of future squirearchies]. *Collection of scientific works of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University of Ukraine*, No. 1, pp. 112–115. [in Ukrainian].

15. Kravets, R.A. (2017). Pedahohichna tekhnolohiia formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv ahraryiv haluzi na zaniattiakh inozemnoi movy [Pedagogical technology of forming of political and cultural competence of future specialists of agrarian industry is on employments of foreign language]. *A young scientist*, No. 1, pp. 444–447. [in Ukrainian].

16. Kravets, R.A. (2017). Vprovadzhennia interaktyvnykh metodiv navchannia u polikulturii osvity maibutnykh fakhivtsiv ahraryiv haluzi na zaniattiakh inozemnoi movy [Introduction of interactive methods of studies in cultural education of future specialists of agrarian industry is on employments of foreign language]. *Humanities studies. Pedagogy*, No. 4, pp. 135–145. [in Ukrainian].

17. Kravets, R.A. (2013). Kulturolohichna paradyhma osvity u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho fakhivtsia ahraryiv haluzi [A cultural paradigm of education is in professional preparation of future specialist of agrarian industry]. *Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi. Series: Pedagogy and psychology*, No. 39, pp. 187–192. [in Ukrainian].

18. Kravets, R.A. (2020). Pedahohichne proektuvannia tekhnolohii formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv ahraryiv haluzi [Pedagogical planning of technology of forming of cultural competence of future specialists of agrarian industry]. *Actual problems of philology and professional training of specialists in a multicultural space*, No. 3, pp. 209–212. [in Ukrainian].

19. Kravets, R.A. (2015). Praktychna realizatsiia spetsyfichnykh pryntsyviv polikulturnoi osvity maibutnykh fakhivtsiv ahraryiv haluzi na zaniattiakh z inozemnoi movy [Practical

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

realization of specific principles of cultural education of future specialists of agrarian industry is on employments from a foreign language]. *Pedagogy and psychology of professional education*, No. 4–5, pp. 26–38. [in Ukrainian].

20. Kravets, R.A. (2013). Strukturni komponenty polikulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi haluzi [Structural components of political and cultural competence of future specialists of agrarian industry]. *Continuous professional education: theory and practice*, No. 1–2, pp. 80–86. [in Ukrainian].

21. Kravets, R.A. (2016). Typy komunikativnykh situatsii u konteksti polikulturnoi osvity maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi haluzi na zaniattiakh z inozemnoi movy [Types of communicative situations in the context of cultural education of future specialists of agrarian industry on employments from a foreign language]. *Collection of scientific works "Pedagogical sciences"*, No. 71, pp. 102–106. [in Ukrainian].

22. Kravets, R.A. & Romanyshyna, L.M. (2013). Linhvo-krainoznavchyi pidkhid do vykladannia inozemnoi movy v ahrarnomu VNZ [The linguistic and national going is near teaching of foreign language in agrarian Higher educational establishment]. *Scientific notes of Vinnytsia National Agrarian University. Series: Social and humanitarian sciences*, No. 2, pp. 154–166. [in Ukrainian].

23. Bakhmat, N., Maksymchuk, B., Voloshyna, O., Kuzmenko, V. & Matviichuk, T. (2019). Designing Cloud-oriented University Environment in Teacher Training of Future Physical Education Teachers. *Journal of Physical Education and Sport*. Vol. 19 (Supplement issue 4). Art 192. pp. 1323–1332. [in English].

24. Voloshyna, O.V. (2021). Complex coordination application for interactive methods while teaching foreign languages. *Modern engineering and innovative technologies*. Issue 15. Part 6. pp. 17–28. [in English].

25. Hunko, I.V. & Voloshyna, O.V. (2021). Zastosuvannia keis-metodu v protsesi vykladannia inozemnoi movy v umovakh navchalno-naukovo-vyrobnychoho kompleksu "Vseukrainskyi naukovo-navchalnyi konsortsium" [Application of the case method in the process of teaching a foreign language in the con-

ditions of the educational, scientific and industrial complex "All-Ukrainian scientific-educational consortium"]. *Innovative pedagogy*, No. 32, pp. 75–79. [in Ukrainian].

26. Voloshyna, O.V. (2021). Application of modern pedagogical technologies when teaching a foreign language in the non-linguistic higher education institution. *Development of s/Scientific, technological and innovation space in Ukraine and EU countries: Collective monograph. 1st ed.* Riga, Latvia: "Baltija Publishing", pp. 124–144. [in English].

27. Voloshyna, O.V. (2022). Formation of information and communicative competence of future agrarian specialists in higher education institutions. *Theoretical and practical aspects of the development of modern scientific research: Scientific monograph. Part 2.* Riga, Latvia: Baltija Publishing. pp. 234–259. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-195-4-25> [in English].

28. Kovalova, K. (2022). Communicative competence and pedagogical conditions of its formation of future specialists of agrarian sector. *Modernization of research area: national prospects and European practices: Scientific monograph.* Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 560–580. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-221-0-22> [in English].

29. Kapranov, A. (2013). Beginner Students' Speech Fluency in a Second Language Compared Across Two Contexts of Acquisition. In E. Piechurska-Kuciel & E. Szymańska-Czaplak (Eds.), *Language in Cognition and Affect*. Berlin, Heidelberg: Springer. pp. 81–94. [in English].

30. Kapranov, O. (2020). English goes digital: Framing pre-service teachers' perceptions of a learning management system in their EFL studies. *ExELL: Explorations in English Language and Linguistics*, 8 (1). pp. 47–67. [in English].

31. Kapranov, O. (2020). Framing the Identity of an Ideal Primary School Teacher of English. *English Studies at NBU*, 6 (1). pp. 95–110. [in English].

32. Kapranov, O. (2018). The Framing of an EFL Primary School Teacher's Identity by Norwegian Pre-Service Primary School Teachers. *Konin Language Studies*, 6.3: pp. 325–334. [in English].

Стаття надійшла до редакції 15.08.2023

"У ритмі укладено чарівництво: він запевняє нас, що всередині кожної людської істоти перебуває щось піднесене, недосяжне і величне".

*Йоганн Вольфганг фон Гете
німецький поет, прозаїк, драматург*

"Роками накопичений досвід може посперечатися із знанням".

*Рассел Лінкольн Аґофф
американський вчений*

"Якщо ви досягли вершини – піднімайтесь вище".

Китайська мудрість

"Мудрість увійде до серця твого і буде приємне знання для твоєї душі".

Біблія. Книга притч Соломона

